

כאהבה, מנשה-חיים פורש מן הישוב, קץ בחיים ונעשה מנחה מן הברית. מתבודד הוא בבתי-הקברות ומרסד את יצועו בין שברי מצבות אבן.

הדפים האלה של הספר הרי הם מנלתינגן של נשמה נסקה בעונה ומלאים שירת צער ונכאים.

כמה מעוררים את הלב הדברים שמנשה-חיים, היושב בדרך דומם באחת הסנות בבית-הקברות, דונה בלבו: "יום המיתה ממשמש ובא וקריני מטאתי ננאלת ואני כאשר אכרתי אכרתי. נאולי ישוב בראשי, נשכה מאל ואנשים יכסו אותי במשאון ומאניש יפקד זכרי."

וכך יבלה מנשה-חיים את אחרית ימי המרים בחברת שומר בית-הקברות, יהלך סביבו צמוד-שפתים ואחז סיד נורא ואיום.

אף-על-פי שמקומות רבים בספר זה נכרים בהם רשמית-מלאכה והתגדרות לשונית, אבל בכללו כתוב הוא מתוך הסתכלות ריאלית-פיזית ובין הספורים של מספרינו הצעירים, שרוכס ככלם לשון אחת להם ו, מאנירה אחת, חרי ספורים ממין אלו של ענון עם הנעימה המיוחדת והרכה שלהם חוזן-יצירה מרנין לב.

יצחק רצנבלסון. אנו חיים ומתים. דרמה לירית. היצאת. אחי-ספר, ורשה ברלין תרע"ד.

היה זמן-והוא לא עבר עדין- שסופרינו הצעירים נהו ביהר אחרי המודרניות. הגל של החדש-סנע גם בספרותנו וישמסנה. בין לילה צצו אצלנו מיכטיקים וסימבוליסמים, השרים על "תעלומת ההויה", על "מנגינות הנצח", על "נעטעי נשמה", על "שושנים שחורות" ואל טרעה רחוקה - אל כל כה

בפרקים הבאים אח"כ מצוירים נדחיו ונלנליו של מנשה-חיים בערים שונות, כיצד נתהפך יהודי זה, אנין-הדעת חס על כבודו כחוט השערה, לקבצן פשוט, לבריה עלובה ומדוכאה. הירדה של מנשה-חיים, מלחמת היצר שבו ושקיעת נשמתו היפה, שמכעה בביצה העניות הבויה - מצוירת בצבעים חיים וריאליים. רושם עז תשאיר התמונה המכהילה של נפילתו האהרונה, כשמנשה-חיים כבר נלכד כלו ברשת היצר, ותאנת האכילה והשתיה תקפה עליו. כל העלכנות שנצברו בנפשו במשך ימים רבים, כל המועקה והלחץ שבלבו התפרצו עתה החוצה ויהודי שפל-ידה זה נעשה למתעד פתאום פורק-עול, שמוק בשכרות, עליצות של הפקרות מלפפת אותו והוא חוטף ואוכל, חוטף ושותה עד לשכרון, זלל וסוכא מהוך מין תאוה משונה ופראית עד סמסום-החושים וששמוש ההכרה... כל אותה התמונה של האכילה ושתיה מצוירת באמנות נפלאה חיה לעינים בכל שרמושיה.

ומשקרה למנשה-חיים האטון הראשון וכל יגיעו אכד לו בשביל מלודי האותו פעם אחת - שוב צפוי הוא אלי אכן כל ימיו. סחד איום ויען אין סוף נישבים מכל הדברים המסופרים שם על מצוקות נפשו של מנשה-חיים. כשנתגלה לו פתאום הסוד הנורא, כי אשתו שלבו כלה לה בכל ימי נדחיו, יצאה, כנלל פעות נוראה, והיתה לאיש אחר, והוא הוא הקבצן הנודד, יהנה מסעודת מצוה טיעש כליל שמירת הילד, ילדה של אשתו...

כל הפרק האחרון של הספר יספר לנו על המית-לב של חרטה גדולה, על דכדוכינמש עמוקים מני ים של איש המצויה יליו את הדיו וההרל עם הדיו

כתר של אננים טובות ומרובות נונים
לראש אהבתו, על „נשיקות כרה, על
„חלומות נראים ועוד וכו'..."

וכל הדברים הנאמרים שם על כובע
שהרוח נשאהו ועל כסא לשבת עלי
ועל אלונמית לננב בה – הכל מעולף
צעף של מסתורין...

ובסוף השני שוב אותן הנמשות
עצמן שבפרק הראשון אלא שנוכח
המש שנים. ואותם הדברים של מהדבך
במהלך החיים של גבורי הרמה, לא
נשתנה שום דבר. ובכלל אין אתה רואה
שם שום חיים ושום פעולות חיים מלבד
מלים, מלים. שורץ הרוף המודקן, כמו
לפני חמש שנים, הונה מתוך שעמים
באהבתו אל נולדה ונולדה אוהבת
כמקדם את דוד ודוד מתנה אהבים עם
נערה בת שבע-עשרה סיה. מוכן הדבר
שנולדה מתרנות, מרעימה אותו, מושכת
אותו אחריה, מדברת לו על אהבתה
הנדולה אליו ושורץ עם צרור השושנים
שהכין בשביל נולדה נשאר יחיד. שוב
סימבוליקה...!

עד כאן שירת החיים והשעמום...
מבאן ואילך בפרק השלישי – שירת המת.
המשורר דוד שפניו היו „רכים
וחולמים, רגשותיו זכים ועדינים הוא כבר
עיף החיים. מרבה הוא לדבר על המת.
על, ההמתנה מתוך אימה ועל „האר
העולה במתו של אדם המרגיש „משגו
מן המת. אבל כל הדברים האלה אינם
מסילים עלינו שום אימה. לשוא אתה
מתאמץ לעמוד על מקור המרניות
שבנשמתו של דוד. אמנם הוא סח
לנולדה על „ארצות החוקות, על הדרך
הקשה והאבלה המובילה אליהן, על
הברידות של ההולכים בה. וכששואלת
אותו נולדה: „מדוע ככה קר שם? הוא
מונה בקול סודי: „קר שם, נולדה, קר

שתרצה, ובלבד שהדברים יהיו מעולפים
צעף של מסתורין.

וכך הוצפה לפני שנים אהדות
ספרותנו יצירות, סימבוליות וסימיות,
במחילה, שבעיקר הדבר אין בהן לא
מסלי החיים ולא ממסתי הנשמה,
הכל עשוי שם ב„מתכונת, לפי הנוסח
המקובל.

מסוג זה היא גם הרמה הלירית
בת שלש תמונות „אנו חיים ומתים של
יצחק קצנלכון. המחבר קרא לשלש
תמונות, מאיזה טעם. בשם „דרמה לירית,
אף-על-פי שאין שם כלום מן הליריקה.
מתובלות הן הרבה בסנטימנטליות וכמיני
„דבורים, שלפי כונת המחבר הם צריכים
להיות סודיים ועמוקי כונה, אבל הקורא
לא ימצא בהם כלום.

בפרק הראשון אנו רואים את
הבחור שורץ יושב בשעה השניה כלילה
בחדרה של נולדה. שורץ זה, כפי הנראה,
אוהב את נולדה והיא אוהבת את אחיו
הצעיר דוד. שורץ יושב שעות ארוכות
בתבת נולדה ושוחק מתוך שעמום.
ולסרקים הוא מתרגו ומדבר דברים
מקומעים, סימבוליים: „רוחות מנשבות
בחוג, רוחות קרות. עומד ומביט לתוך
החלון ושואל במון סודי: „כל זה מהו?
ונולדה עונה לו: „הסתו, שורץ... והוא
אמר נבעת „הסתו... ולאחר צאתו מן
הבית הוא שב שנית ושואל פתאום את
נולדה: „אם תזרח להם מחר השמש
ואם לבוא „לבשר בשורת שמש...

בדברים העמוקים האלה ובסוג
הסודי כבר יצא המחבר ידי חובת ליריקה
וסימבוליקה – וחסל מחזה ראשון.

ובמחזה השני נכנס לתוך הדרה
של נולדה דוד. והוא, כפי הודעת
המחבר, משורר ומן הדין שפניו יהיו
רכים וחולמים ושדבר דברי שירה על

לך בחלון, לא שמש צעיר של שהרית עם הארנמן הרך שעל שפתיו צלא שמש צהרים, שמש נכון ויוקדי. ואו „נעורה בלבנו של אדם האהבה הבונרת אל החיים“.

שורץ העלוב חי עם „שמש הצהרים“, או, כפי שדוד קורא לזה, השעמום המטפף יחד עם עליצות החיים“. גולדה מודקנת והונה באהבתה, סוקסת וכוחלת ושמה את כל סעיניה ב„שירת האביב“ של דוד. ורק דוד נידון בנורת המחבר למיתה... .

כפי האמור, נקרא הספר שעליו ידובר כאן „דרמה לירית“. וראה זה פלא, כי דוקא הליריקה שבספר יצאה פטמה ושבלוגית עד מאד. ובמקום שעלו ביד המחבר לתפוס איזו קיום חיוניים לדלות איזה רושם חי של המציאות הרי נוסף לו און והוא „עומד על הנליו“.

הדרמה הלירית יסודה בעמק ההרנשות, בהסתכלות חודרת לתוך נבכי הגפש ותהומה – וזה אינו לפי כחו של קצנלסון, שזכב־העט הנחמד, קל־הראיז ועל־ז־הרות.

כל כך... ושוב היא אומרת: „העבים מסהרים כל כך, מדוע ככה ממהרים העבים?“ והוא עונה שלא מענין: „על הר נבוה עליתי ועל ההר הנה שלהתי לך את מכתבי האחרון“.

בך יתבל משורר זה את הכריו בסואחיה בת־פרומה. אבל הלך־רוחו, מערכי לבו וחיוו כלם כספר החתום לפנינו בצבעים יותר חיים מצייר המחבר את גולדה. אהבתה העזה והמזורה אל דוד שנמשכה הרבה שנים רצופות עושה אותה דמות פרנית, משרה עליה יופי וקסם נונה. זוהי אחת הנשים שחלום־אהבה אחד ילוה את כל חייהן כצל, תמיד הן מסתובבות במעגל קסמים עד ששערותיהן מתחילות נושרות ועלומיהן כומשים, אבל אהבתן חיה בלב, אהבה פרנית וטנה.

קצת קיום ריאליים יש גם בתמונתו של שורץ, זה הבחור המודקן שערינתו לאהבה עושה רושם עלוב קצת. אבל אותם השורצים מוצאים דוקא סוף־סוף את דרכם: „בבקר לא עבות אחד ואתה נעור סתוך שנה עמקה והשמש צוחק

